

HELYI TÁRSADALOM ÉS IFJÚSÁG[†]

Ifjúság és iskola

Az iskolák közül a gimnáziumot választottuk ki abból a célból, hogy megvizsgáljuk, működik-e a diákönkormányzat, megvan-e a lehetőség arra, hogy ezáltal a diákok a demokratikus játékszabályokat elsajátítsák. Továbbá célunk volt megvizsgálni, hogy milyen az iskola kapcsolata a várossal, milyen szerepet tölt be a város kulturális életében, illetve nyújt-e a diákoknak a tanulás mellett más lehetőségeket is.

A statisztikák szerint a magasabb képzettségű fiatalokat érdeklí legjobban a politika, érzékenyebbek az érdekérvényesítési lehetőségekre, az önállóság megteremtésére a felnőtt társadalommal szemben.

1993-ban úgy láttuk, hogy a diákönkormányzat a gimnáziumban nem működik valóban érdekérvényesítési lehetőségként. 1995-ben újra megkérdeztük a gimnazistákat, tudják-e, hogy létezik diákönkormányzat. Legtöbbjük nemmel válaszolt, vagy ha hallott is erről a szervezetről, nem tudott róla közelebbit.

A diákönkormányzat vezetője tanár, aki szerint: „a legnagyobb probléma az, hogy nincs idejük a gyerekeknek, annyira le vannak terhelve. Két csoportra lehet osztani a gimnazistákat: az egyikbe azok tartoznak, akik komolyan készülnek a felvételire, minden szabadidejüket a tanulásnak, művelődésnek szentelik. Az ő igényeik nagyobbak, általában szeretnének részt venni a megmozdulásokban, iskolai programokon, de nagyon leterheltek. A másik csoportba azok tartoznak, akik csak bejárnak az órákra, és ezzel le is tudták iskolai tevékenységüket, nem érdeklí őket, hogy mi történik itt. További gondot jelent, hogy szinte üvegbúra alatt élnek a gimnazisták, nincs semmi kapcsolatuk a várossal, a többi iskolával. Ezzel kirekesztődnek a város életéből. A társadalmi, gazdasági kihívásokat, a pénz óriási szerepét lehet érezni a tanulók körében is. A tapasztalatom az, hogy a gyerekek többsége tényként elfogadja a pénz szerepét, de többségük nagyon nehezen veszi ezt tudomásul. Nagy igényük van arra, hogy e mellett másról is szóljon a világ. Mi azt sulykoljuk beléjük, hogy a tudás hatalom, ez megint csak kettősséget ébreszt bennük: egyik oldalon a tudás értéke áll, a másikon a világban tapasztalható pénz hatalmas szerepe. Ez a kettősség főleg a továbbtanuláshoz jön elő. A gyerekek egyrészt elvárják azt, hogy a felvételire felkészítsük őket, másrészt azt, hogy az életre is felvértezzük, partnerként kezeljük őket, és nem olyannak, akikkel bármit meg lehet csinálni. Azt látom, hogy nagy változáson mennek keresztül a gimnáziumban, amit nehezen tudnak feldolgozni. Itt is vannak számukra elfogadhatatlan problémák, ugyanakkor látják azt is, hogy a társadalomban hasonló problémáik lesznek. Én könnyebben tudtam fiatal lenni, nem irigylem őket. Nem adunk nekik olyan tudást, amivel felkészítenénk őket arra a helyzetre, hogy mi van akkor, ha nem kerülnek be a felsőoktatásba. A polgári étellel kapcsolatos szabályokat, jogokat, háztartási ismereteket, stb nem tanítunk nekik. Én úgy látom, hogy nagyon kaotikus a világ, mi itt stabilitást akarunk adni nekik, de már negyedikkben megjelennek olyan kérdések, amik ellentmondásosak már az iskolában is. Ha bekerülnek a felsőoktatásba, akkor nincs gond, mert továbbmegy ez a vonal.”

A gimnázium tehát üvegbúra-szerűen működik a városban, védve, de egyben elszigetelve is diákjait a valós világtól. A külvilágban és a gimnáziumban uralkodó értékrendszer közötti feszültséget, ellentétet érzik a diákok is.

[†] Ez az esettanulmány Gyöngyös város ifjúságáról készült, az Ifjúsági életstílusok, társadalmi és politikai cselekvési minták c. vizsgálat keretében. Témavezető: Gábor Kálmán.

A diákönkormányzatról sokaknak az volt a véleménye, hogy tartalom nélküli forma, ami által van ugyan lehetőség arra, hogy elmondják véleményüket a diákok, de nem sok hasznát, vagy eredményét látják a dolognak, ezért inkább csak maguk között beszélnek meg a problémáikat. Maga a szervezet, illetve az abban dolgozó diákok összekötők a tanárok és a diákok között, ami leginkább egyirányú. Azok a kevesek, akik ebben részt vesznek, ezen az úton meg tudják tanulni a demokratikus formákat.

„Vannak olyan dolgok, amikben egyáltalán nem számít a diáktanács véleménye, van úgy, hogy előre szólnak, hogy csak úgy beszéljünk a dologról, hogy a tanárok úgy sem veszik figyelembe a véleményünket. A városi önkormányzattal semmilyen kapcsolatunk nincs. Nem volt még példa arra, hogy meghívtak volna egy önkormányzati ülésre, de elmennék, mert kíváncsi vagyok rá. Nem tudok arról, hogy a városban lenne olyan ember, aki foglalkozik az ifjúsággal.” ...Bizonyos mértékig meg lehet tanulni a demokráciában adott véleménynyilvánítás processzusát. Sok diák nem meri elmondani, mit gondol, fél a következményektől. Van olyan tanár, akinél az osztályozásnál látszik meg, ha valaki véleményt mond, tanulmányi problémaként kezeli. A többség ezért nem mondja meg a véleményét, csak maguk között tárgyalják meg.

Kulturális intézményrendszer és ifjúsági önszerveződések

Gyöngyös egyik legrégebbi és legismertebb egyesülete olyan, aminek tagjai zenekart is alakítottak, újságot szerkesztenek, és évek óta próbálnak olyan közösséget kialakítani, ami alternatívát nyújt a fiatalok szórakozásában a kocsmák, vagy a diszkó ellenében. A volt Úttörő Házban kaptak helyet a nyolcvanas évek végén, mivel sikerült több évig egy helyen és meghatározott időszakokban együtt lenniük, ezért nagyon jól működött az egyesület. Sok gyerekprogramot maguk is szerveztek, kifejezetten a szabadidős tevékenységek és a kultúra játszotta ott a főszerepet.

Az egyesület szervezője szerint: „a törés ott következett be, amikor az épületet átadták az egyháznak. Elkezdték átalakítani, akkor fél évig nem is tudtunk működni, mert nem volt helyünk. Kisebb helységek lettek, és ma már inkább oktatási központként működik az épület. A művelődési ház nem fogadott be minket azzal az indokkal, hogy telítettek. A pincét megkaphatjuk, de ott nem lehet zenekarral próbálni, mert zavarja a többi csoportot. Most kiállításokat szervezünk, szerkesztőségi üléseket tartunk ott. A művházban kifejezetten ifjúsági csak egy képzőművész csoport, meg a Játékszín ifjúsági csoportja. De több olyan zenekarról tudok, akiknek nincs helyük, pedig lenne sok ötletük. A legtöbb olyan program, ami a fiataloknak is szólna, pénzes tanfolyamként működik. ... Nagyon zártak az intézmények, itt, a Kolpingban szinte lehetetlen kulturális tevékenységet folytatni. Új közösségek nem tudnak bejutni a művházba sem. Leginkább azzal van probléma, ahogy a fiatalokhoz hozzáállnak. Nem veszik partnerként őket. Olyan lehetőség sincs, hogy a különböző csoportok vezetői találkozzanak az önkormányzat humánpolitikai osztályának munkatársaival. Nincs kontaktus egymással, nincs információáramlás. Azon kívül, hogy se pénz, se hely nincs arra, hogy működjünk, még erkölcsi megbecsülést sem kapunk. Azokat a csoportokat ismerik el hivatalosan, amelyeknek felnőtt vezetőjük van. Nagy szükség lenne olyan emberre, aki külön foglalkozik az ifjúsággal. Akkor tudnák az emberek, hogy hová forduljanak, nem veszünk el a bürokrácia útvesztőjében. Akkor nem csak az iskolások élvezhetnék ezt, hanem azok is, akik dolgoznak. Velük senki nem foglalkozik. Talán még a szakközép elismertebb, vannak programjaik. Volt filmklub, aminél a mozi kikötötte, hogy mikor lehet, a legrosszabb időpontot adta nekik, ezért kevesen jártak el rá, bérleti díjat kért a mozi, aminek hatására egy idő után elfogyott a klub pénze. A főiskolán volt olyan kezdeményezés, hogy valami igényesebb alternatív szórakozási lehetőséget nyújtson. Az az évfolyam, amelyik ezt

szervezni kezdte, elment. A főiskola vezetése pedig szintén a bérleti díjak miatt olyan szervezeteknek, rendezvényeknek adja oda a helyét, akik meg tudják fizetni.”

Összefoglalva tehát az öntevékeny csoportok problémáit: nincs információ, nincs szaktanácsadás, ebből következik, hogy még pályázatok útján sem tudnak elég pénzhez jutni. Nincs helyük, nem, vagy csak nehezen és kevés intézményi támogatást kapnak. Az önkormányzat évente 2 millió Ft-ot szán a civil szféra támogatására, ami édeskevés, főleg azért, mert ebből támogatják azokat a hagyományörző csoportokat is, melyek nem kötődnek intézményhez, de évek óta kiemelkedő szinten működnek és a város image-éhez hozzátartoznak (pl. néptáncscsoport).

A rendszerváltással leszűkült maga az intézményrendszer is, és betört a kultúra területére is a piaci gondolkodás, még az állami költségvetésből élő művelődési ház is bérleti díjat kér a külső csoportoktól, akik egyébként ezzel programot is adnának a városnak és az intézménynek is. E helyett kilós ruha- és cipővásárt rendeznek a művelődési házban. A piaci gondolkodás másik oldala lenne a kulturális szolgáltatások piaca, ami még nem épült ki a városban olyan mértékben, hogy a meglévő, és a minőség iránti igényeket kielégíthetnék.

Fogyasztói kultúra és ifjúság

Mi nyújt megoldást? Ha üzleti, szórakoztatási, szabadidős szempontból nézzük a városi ifjúság problémáit, akkor azt mondhatjuk, hogy nagy lehetőségek vannak. Sok kocsmá, „presszó” él a fiatalokból. Némelyik előtt országos hírvé összecsapások zajlanak, máshol csendesebben szórakoznak a fiatalok. Az egyik ilyen népszerű, baráti hangulatú üzlet tulajdonosát kérdeztük ezekről a dolgokról.

A kocsmá, a presszó visszavette régi funkcióját a művelődési háztól: a közösségi élet színterévé vált. Van olyan bár is, amelyik rendszeresen szervez koncerteket, persze nem elsősorban a helyi zenekarok számára, amiből több konfliktus is adódott már a helyi közönség és a máshonnan jött rajongótábor között.

„...Az már magától jön, hogy az emberek itt beszélnek meg a világ dolgait, baráti társaságok járnak ide, nem csak azért, hogy csak igyanak, hanem hogy találkozzanak a barátaikkal. Nem lehet megkülönböztetni a főiskolásokat és a gyöngyösieket.”

Összefoglalva tehát: szinte az egyetlen szórakozási lehetőség a városban a bárak, a kocsmák, a diszkó. Sok múlik a tulajdonoson is, hogy ott kibuknak-e az etnikai és egyéb feszültségek, vagy nem. Nincs a városban olyan bár, dzsessz-kocsmá, kávézó, ami alternatív programokkal ki tudná elégíteni a fentiekől többre vágyók igényeit.

Szociális intézmények és ifjúság

A megoldás szociális oldalról az az ifjúsági klub lehet, melyet a Családsegítő Központ hozott létre pár hónapja. A klub vezetője szerint: „nincs hová menni a fiataloknak, ahová járnak, ott pedig nem jó közösségbe kerültek. Iskolaiigazgatókkal beszélgetve megerősödött az a véleményem, hogy van igény ilyen klubra, mert nincs hely, nincs aki megszervezze a közösségi programokat. Tanácsadással indítottuk a klubot, minden nap más témában várjuk a fiatalokat: szociális, életvezetési, munkajogi, általános jogi, egészségügyi, pszichológiai tanácsadás van. Vagy információhiány, vagy félelem van a fiatalokban, ezért még nem kihasználta a klub. A helyi médiában és iskolákban, osztályfőnöki órákon tájékoztatjuk a fiatalokat. Olyan programokat szeretnénk nyújtani, melyre igényük van. Ezért készítettünk felmérést a tanulók véleményéről, céljairól, ízléséről, szabadidős tevékenységéről, öntevékeny csoportokról. Az igazi probléma, hogy nincsen ifjúsági program, még ifjúsági törvény sincs. A városban nincs olyan ember, aki minden oldalról feltárná problémáikat, és segítene a megoldásban. Elsősorban diák vezető egyéniségeket próbálunk megnyerni, azért, mert sokan

érthető okokból nem hallgatnak a felnőttekre. Inkább a középiskolásokkal és az általános iskola felső tagozatával foglalkoznánk. Nem tudjuk felvállalni a 18 éven felüli korosztályt. Abban bízunk, hogy ha az előbbieknél segíteni tudunk, akkor később már nem lesz nagyobb, ilyen jellegű problémájuk. Bár a pályakezdő munkanélkülieknek adunk tanácsokat, segítünk munkát szerezni. Ebben együttműködünk a Munkaügyi Központtal.”

Önkormányzat ifjúságpolitika nélkül

Megoldás a kultúra és közművelődés területén nem látszik a közeljövőben. A megmerevedett intézményrendszerbe nem tudnak betörni a fiatalok, a fentiekben említett problémák miatt kiszorulnak az utcára a baráti társaságok, művészeti csoportok. Az önkormányzat kulturális menedzsere szerint:

„Én a város kulturális életéért lennék felelős, de a tevékenységem korlátok közé van szorítva. Ha tágabban értelmezem a kultúrát, akkor az iskolák is hozzám tartoznak, de ezeknek külön ügyintézője van. Nincs leírva sehol, de úgy érzem, hogy a civil szféra is hozzám tartozik. Velük senki nem foglalkozik, információt, szakmai segítséget is várának. Akinek nincs intézményi háttere, fizetett alkalmazottja, az mind társadalmi munkában csinálja ezt. Itt jelentkezik az az ellentmondás, hogy van egy kulturális intézmény, ami elviszi a kultúrára szánt pénzt, így mindenből kiszorul a civil szféra. Az intézményi háttérrel nem rendelkező csoportok aránya a pályázók között 40–50% körül mozog. Ugyanakkor a művelődési házban kifejezetten csak fiatalokból álló csoport, vagy ifjúsági csoport nincs is. Most indult egy új kezdeményezés, a helyi diszkóval közösen szervez a művelődési ház koncerteket fiataloknak. Nagy gond, hogy esetlegesen az ifjúsági programok a városban.

A pedagógusoknak és az önkormányzatnak is szerepe lehet abban, hogy az etnikai konfliktusokat a fiatalok körében kezelje, de nem körvonalazódott még, hogy hogyan. Volt kisebbségi referens az önkormányzatban, de megfeneklett a dolog. Bizalmatlanok az intézmények is, nem csak az emberek a cigányokkal szemben, végül sehová nem fogadták be még kulturális programjaikat sem. Ezekben az etnikai konfliktusokban nagy felelősségük van az újságíróknak, és sajnos nincs helyi írott sajtó, ami helyre tehetné a dolgokat. A helyi média (rádió, televízió) nem vállalja, inkább tájékoztató jellegű műsort csinálnak, amiben nincs felelősségvállalás. A jövő nem rózsás.”

Összefoglalás

A politizáló ifjúsági szervezetek hiányoznak Gyöngyösről. Ilyen politikai környezetben ha lehet, még fontosabb a diákönkormányzatok szerepe és rendeltetésszerű működése, hiszen ez az egyetlen fórum, ahol a demokrácia kereteit, szabályait, tartalmát elsajátíthatja a következő kormányzati ciklus ifjú választópolgára. A városban nem működik ifjúsági iroda, aminek éppen az itt nagyon hiányzó koordinálás lenne a feladata.

Úgy tűnik, a fiatal vállalkozók és az önkormányzat között nincs megfelelő kapcsolat, különösebben „nem zavarják egymás köreit”. Pedig, ha az önkormányzat nem dolgoz ki vállalkozásfejlesztési, területfejlesztési és ifjúsági programot, akkor büszkélkedhet ugyan azzal, hogy híres emberek szülővárosa, de azzal is, hogy mindegyikőjük máshol csinált karriert.

Két évvel ezelőtt a fiatalokat vizsgálva úgy látszott, hogy elindult a város a polgárosodás felé. Akkor még működött több olyan egyesület, mely még a rendszerváltás előtt szerveződött, fiatalokból állt. Mára kifulladás, feladták a harcot az intézmények ellen. Két út áll előttük: vagy profitérdekeltté tenni a tagokat a szolgáltató ipar felé elmozdulva, vállalkozóvá válni – vagy megszűnni.

Narancsik Ágnes